

Pohjoismainen virkamiesvaihto

Eva Launos

1 Historia

Pohjoismaiden neuvosto käsitteli virkamies-ten mahdollisuutta perehtyä muiden pohjois- maiden hallintokäytäntöihin jo neuvoston toi- sessa istunnossa vuonna 1954. Keskustelun jäl- keen neuvosto suositteli pohjoismaiden halli- tuksille, että ne laatisivat käytännön ohjeet. Vir- kamiesvaihto koskisi lähinnä nuoria, keskushal- linnon palveluksessa olevia virkamiehiä ja tar- koituksena olisi, että virkamiehet hankkisivat työkokemusta toisessa pohjoismaassa. Ideana ei siis alun alkaenkaan ollut vain lyhyt vierailu toisessa pohjoismaassa.

Tanska oli alussa edelläkävijänä ja neuvos- to hyväksyi lähinnä juuri Tanskan valmistelevan käytännön toimintaohjeen. Alussa virkamies- vaihdon rahoitus hoidettiin kustakin pohjois- maasta erikseen ja se käynnistyi suhteellisen hitaasti. Työvoimahallinto aloitti vuonna 1971 virkaillijavaihdon Suomen ja Ruotsin välillä. Vaihdon vilkkauteen vaikutti voimakas muutto Suomesta Ruotsiin.

Pohjoismaiden ministerineuvosto asetti vuonna 1975 työryhmän, jonka tehtäväksi tuli selvittää siihenastisen virkamiesvaihdon laa- juutta, muotoja ja tarvetta. Työryhmä laati sel- vityksen perusteella ehdotuksen Virkamiesvai- hdon uudenaikaisesta organisoinnista. Ehdotuksen mukaan virkamiesvaihdolle luotiin tehokas »hal- lintomalli», joka on varsin yksinkertainen. Vai- htoa tukemaan luotiin apurahajärjestelmä, jota varten tarvittavat varat sisällytettiin ministeri- neuvoston budjettiin. Vaihtoa hoitamaan perus- tettiin vastuuyksiköt kuhunkin maahan. Kussa- kin maassa on yhdyshenkilö, ja nämä muodos- tavat ministerineuvoston yhteistyöryhmän.

Näin organisoituna kiinnostus virkamiesvai- htoon kasvoi etenkin Ruotsissa ja Suomessa. Uuden organisaation puitteissa eli Pohjoismai- den ministerineuvoston hallinnoimana virka- miesvaihto käynnistyi vuonna 1979. Kiinnostus vaihtoon on Suomessa kasvanut vuosi vuodelta.

2 Virkamiesvaihdon tavoitteet

Pohjoismaiden neuvoston ja myöhemmin myös Pohjoismaiden ministerineuvoston alus- sa mainitut periaatteet vaihdosta työkokemuk- sena toisessa pohjoismaassa ovat säilyneet. Muutos on sensijaan tapahtunut siinä, että vai- hto ei nykyään enää koske vain keskushallinnon palveluksessa olevia virkamiehiä. Vaihto on tar- koitettu kaikille valtionhallinnossa työskente- leville palvelussuhteen laadusta riippumatta. Valtaosa vaihtoon osallistuneista suomalaisista on ollut tavallisia virkamiehiä, ei siis johtoon tai edes keskijohtoon kuuluvia.

Vaihdon ensisijaisena tavoitteena on antaa valtionhallinnon organisaatioille mahdollisuus perehtyä perusteellisesti toisen pohjoismaan hallintokäytäntöön. Vasta toisella sijalla on asi- anomaisen oman ammattitaidon kehittyminen. Vaihdon tavoitteena on tuottaa hallinnolle sel- laista uutta tietoa, jota muuten olisi vaikea saa- da. Tällaisia ovat esim. muissa pohjoismaissa vireillä olevat kehittämishankkeet.

3 Käytännön järjestelyt

Osallistuminen virkamiesvaihtoon edellyttää siihen halukkaalta omaa aktiivisuutta. Vaihtoon haluavan on itse otettava yhteys kohdemaan vi- rastoon ja laadittava yhdessä vaihtokohteen kanssa suunnitelma ja aikataulu. Lisäksi vai- htoon osallistuvan on itse hankittava itselleen asunto vaihdon ajaksi.

Pohjoismaiden ministerineuvoston määrära- hoista maksetaan vaihtoon osallistuvalla tiet- ty kuukausittainen summa stipendinä sekä kor- vataan matkakustannukset. Päivärahaa ei vai- hdon aikana makseta, vaan stipendin tarkoituk- sena on ainakin osittain kattaa ylimääräiset kus- tannukset. Stipendin suuruus on tällä hetkellä 6500 DKK/kuukausi. Osallistujan työnantaja

myöntää lisäksi vaihdon ajaksi paikallista virkavapautta, joten osanottaja saa vaihdon aikana oman peruspalkkansa.

Vaihdon tarkoituksena on siis perehtyä toisen pohjoismaan hallintokäytäntöön työkokemuksen avulla. Tästä syystä on katsottu, että lyhin aika on noin kuukausi ja pisin aika on budjettiteknisistä syistä yksi vuosi. Vaihto voi kohdistua yhteen tai useampaan pohjoismaahan. Käytännössä valtaosa keskittyy vain yhteen maahan, mutta joka vuosi vaihtoon osallistuu myös niitä, jotka työskentelevät kahdessa pohjoismaassa. Taloudellisista syistä nämä on usein ollut pakko liittää toisiinsa siten, ettei osanottaja palaa kotimaahan välillä.

3 Hakumenettely Suomessa

Suomen käytäntö virkamiesvaihdon hakumenettelyssä on ehkä hieman poikkeuksellinen. Varsinaisen päätöksen tekee valtiovarainministeriö, kuten useimmassa muussa pohjoismaassa. Käytännön puolen hoitaa Suomessa kuitenkin Valtionhallinnon kehittämiskeskus. Hake-

mukset osoitetaan siis valtiovarainministeriölle, mutta toimitetaan viraston oman lausunnon kera Valtionhallinnon kehittämiskeskukseen. Hakuaika osuu kesään päättyen yleensä elokuussa. Päätös pyritään tekemään lokakuun puolivälin paikkeilla ja marraskuussa on lähtiöille tiedotustilaisuus. Pitkän valmisteluajan aiheuttaa se, että hakemuksia joudutaan usein täydentämään. Useimmiten puuttuu työnantajan asettama tärkeysjärjestys, kun hakijoita on useampia.

Suomen osuus Pohjoismaiden ministerineuvoston virkamiesvaihdon kokonaisbudjetista on 28 %, mikä on suurempi kuin Suomen osuus Ministerineuvoston koko budjetista. Osuuden suuruutta on kuitenkin tähänasti voitu perustella sekä sillä, että hakijoita on suhteessa enemmän ja että virkamiesvaihto on Suomelle erityisen tärkeää. Suurin osa suomalaisista hakeutuu lähinaapuriin Ruotsiin. Tanskan suosio on kuitenkin kasvamassa sen EY-jäsenyyden vuoksi. Suomesta on virkamiesvaihtoon osallistunut vuosittain 20—25 henkilöä.

Tiedusteluihin virkamiesvaihdosta vastaa Valtionhallinnon kehittämiskeskuksessa erikoissuunnittelija Eva Launos.